

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

Гар бичмэлийн эрхтэй ©

ТҮМЭНЖАРГАЛЫН ЭНХЗУЛ

**МОНГОЛЫН МЯНГАНЫ СОРИЛТЫН САНГИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
ТӨСЛИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХАЛДВАРТ БУС ЗАРИМ ӨВЧНӨӨС
УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХЭРЭГЖИЛТ**

Е-720102 Эрүүл мэндийн бодлого, удирдлага

Нийгмийн эрүүл мэндийн ухааны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот
2016 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

ТҮМЭНЖАРГАЛЫН ЭНХЗУЛ

**МОНГОЛЫН МЯНГАНЫ СОРИЛТЫН САНГИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
ТӨСЛИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХАЛДВАРТ БУС ЗАРИМ ӨВЧНӨӨС
УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХЭРЭГЖИЛТ**

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:

Анагаах ухааны доктор М.Сугармаа

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:

Анагаах ухааны доктор Г.Энхжаргал

Улаанбаатар хот

2016 он

ХУРААНГУЙ

Сэдвийн нэр: Монголын Мянганы Сорилтын Сангийн эрүүл мэндийн төслийн хүрээн дэх халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хэрэгжилт

Үндэслэл:

2010 онд ММСС-ийн санхүүжилттэй “ХБӨ-ний талаарх хүн амын мэдлэг, хандлага, дадал” суурь судалгааг хийгдсэн бөгөөд энэхүү судалгаан дээр үндэслэн 2011-2012 онд эрүүл мэндийн төслийн хэрэгжүүлсэн. Тиймээс төсөл хэрэгжих хугацаанд халдварт бус зарим өвчний урьдчилан сэргийлэлтийн үйл ажиллагааг үнэлэх, ММСС-ийн эрүүл мэндийн төслийн хэрэгжилт, зохицуулалттай холбоотой бий болсон туршлага, санал бодлыг судлах хэрэгцээтэй байв.

Судалгааны ажлын зорилго: Монголын Мянганы Сорилтын Сангийн эрүүл мэндийн төслийн хүрээнд халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг эмнэлгийн мэргэжилтний талаас үнэлэх байв.

Судалгааны хэрэглэгдэхүүн ба арга зүй:

Бид эрүүл мэндийн анхдагч ба хоёрдогч шатлалын тусламж үйлчилгээний байгууллагад нийт 17 үүнээс хотод 6, хөдөө орон нутагт 11 удаагийн фокус бүлгийн ярилцлага хийсэн. Хоёрдогч шатлалын тусламж үйлчилгээг төлөөлж, аймгийн нэгдсэн эмнэлэг, дүүргийн эрүүл мэндийн нэгдэлд 7 ярилцлагыг, анхдагч шатлалын тусламж үйлчилгээг төлөөлж, сумын эмнэлэг, өрхийн эрүүл мэндийн төвд 10 ярилцлагыг тус тус хийлээ. Ярилцлагад нийт 137 оролцогчийг зорилтот түүврийн аргаар хамруулав.

Судалгааны үр дүн:

ММСС-ийн эрүүл мэндийн төслийн хэрэгжилт:

Ярилцлагад оролцогч эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүд ажиллаж буй сум/өрхийн/дүүргийн/аймгийн эмнэлгийн ХБӨ-ний урьдчилан сэргийлэлтийн байдлыг ерөнхийд нь хангалтгүй гэж үнэлж байна. Судалгаанд оролцсон эмнэлгийн мэргэжилтнүүд МСС-ийн эрүүл мэндийн төслийн үйл ажиллагааг ерөнхийдөө сайн хэрэгжиж, үр дүнтэй болсон гэж үзэж байна.

Судалгаанд оролцогчид нь төслийн хүрээнд хамгийн сайн хэрэгжсэн үйл ажиллагааг эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийг чадавхжуулах сургалт гэж онцолж байна. Мөн нийт илрүүлэг үзлэгийг хангалттай сайн хийгдсэн (ФБ10), чанартай хэрэгжсэн (ФБ4) гэж дүгнэж байгаа ба эдгээр үзлэгээс хамгийн их үр дүн,

хамрагдалт сайтай явагдсан нь умайн хүзүүний хавдрын эрт илрүүлэг гэж дийлэнх нь үзэж байлаа. Үүнээс гадна чихрийн шижин, артерийн гипертензийн эмнэлзүйн удирдамж нь сайн боловсруулагдсан (ФБ4), өдөрт тутам хэрэглэгдэж, зөвлөгөө өгөх (ФБ9) зэрэг өдөр тутмын үйл ажиллагаанд үр дүнгээ өгсөн (ФБ7), багаж тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлт, хангалт сайн байсныг судалгаанд оролцсон мэргэжилтнүүд өгүүлж байв.

Халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг сайжруулах, тогтвортой үргэжлүүлэх арга зам:

Анхдагч шатлалын байгууллагад ажиллаж байгаа эмнэлгийн мэргэжилтнүүд бусад байгууллагын удирдлагуудад ойлгуулах, төсөв санхүүг нэмэгдүүлэхийг чухалчилж байсан бол, хоёрдахь шатлалын эрүүл мэндийн байгууллагууд хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх, олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлийн сурталчилгааг нэмэгдүүлэх, багаар ажиллаж чадварыг дээшлүүлэх хэрэгтэй гэж үзэж байна.

Дүгнэлт: Монголын мянганы сорилтын сангийн эрүүл мэндийн төслийн халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хангалттай сайн хэрэгжсэн, сайн туршлага болсон гэж судалгаанд хамрагдсан мэргэжилтнүүд үзэж байна. Халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг сайжруулах, тогтвортой үргэжлүүлэх арга замыг төсөв санхүүг нэмэгдүүлэх, хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх, олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлийн сурталчилгааг нэмэгдүүлэх, багаар ажиллаж чадварыг дээшлүүлэх, цалин хөлс ажлын урамшуулал, сургалт сурталчилгааны материалын хүртээмжийг сайжруулах гэсэн саналтай байна.

Түлхүүр үг: Эрүүл мэндийн төсөл, халдварт бус өвчин, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа, фокус бүлгийн ярилцлага

ABSTRACT

Thesis title: Implementation of prevention activities of some Non-Communicable Diseases in Health project of MCA-Mongolia

Background:

In 2010, the survey report entitled “knowledge, attitudes and practice related to the NCDs among Mongolian general population” was made by the Millennium Challenge Account (MCA)-Mongolia. After that, two-year Health Project had been implemented. Therefore, we were required to evaluate health services condition related to the NCDs and to gain experiences with coordination and achievements of the Health Project.

Aim: To evaluate the prevention activities of non-communicable diseases in Health project of MCA-Mongolia from health professionals’ perspectives.

Methods:

We conducted overall 17 focus group interviews with 137 participants, including doctors and health care professionals, which run in both primary and secondary health care level organizations. 6 out of 17 were from Ulaanbaatar and 11 were out of 17. From them, seven interviews in the Aimag’s and district’s Complex Hospital represented for the secondary health care organizations, 10 interviews in the Soum’s and Family Clinic represented for the primary health care organizations.

Results:

Current situation of NCDs prevention:

According to the outcomes of the research study, the doctors and health care staffs as a participant were concluded NCDs prevention activities were not sufficient at both levels of health care organizations. There were reasons why the doctors and health care staffs have not enough time to conduct prevention activities because they are facing difficulties of lack of human resource and high inpatient level and sickness rate. They have only few training sessions related to NCDs prevention activities. The population have less educated on the health and they have not yet learned with prevention activities. The citizens are willing to go to the Aimag’s or District Complex Hospitals when they got illness. Therefore, those hospitals take more time and capacity to the inpatient citizens because inpatient level has been increasing. The doctors from the Aimag’s or District

Complex Hospitals suggested that prevention activities of NCDs have to concentrate on the primary health care organizations.

MCA-Health Project implementation:

The participants of the focus groups concluded that MCA health project was generally effective and useful. Especially, they were highly appreciated for prevention activities training session for the health care staffs. Health professional reported that early revelation and screening of cervical cancer, hypertension, and diabetes were effectively implemented compared with the screening of breast cancer. The doctors and staffs also considered that the MCA-project was given more effective knowledge and experiences to the general population and public attitudes to the NCDs prevention became positive.

Conclusion: The health professionals who participated in the study considered that MCA-Health project was implemented successfully and was the best practice for the prevention activities of NCDs. In order to improve prevention activities for NCDs and continue sustainable, participants suggested to increase funds and human resource, promote social media, to improve teamwork, work wages and access to promotion materials

Key words: *Health project, Non-communicable diseases, prevention activities, focus group discussion*

ГАРЧИГ

ХУРААНГУЙ	1
ГАРЧИГ	3
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	5
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	6
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	7
БҮЛЭГ 1. УДИРТГАЛ.....	8
1.1 Судалгааны ажлын үндэслэл.....	8
1.2 Судалгааны ажлын зорилго.....	9
1.3 Судалгааны ажлын зорилт.....	9
1.4 Судалгааны ажлын шинэлэг тал.....	9
1.5 Судалгааны ажлын практик ач холбогдол.....	10
1.6 Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал.....	10
1.7 Судалгааны ажлыг хэвлүүлсэн байдал.....	11
1.8 Судалгааны ажлын ёс зүй	11
1.9 Диссертацийн бүтэц, хэмжээ.....	12
1.10 Үндсэн ойлголтын тайлбар.....	13
БҮЛЭГ 2. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ.....	15
2.1 Халдварт бус өвчний тархалт	15
2.2 Урьдчилан сэргийлэлт.....	18
2.3 Монголын Мянганы Сорилтын Сангийн эрүүл мэндийн төсөл	22
2.4 Байгууллагад суурилсан үр нөлөөг үнэлэх судалгаа	26
БҮЛЭГ 3. СУДАЛГААНЫ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН БА АРГА ЗҮЙ.....	28
3.1 Судалгааны загвар.....	28

3.2 Судалгааны хамрах хүрээ.....	31
3.3 Үр дүнгийн боловсруулалт.....	34
БҮЛЭГ 4.СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН.....	37
4.1.Эрүүл мэндийн үзүүлэлтийн халдварт бус өвчний урьдчилан сэргийлэлтийн талаарх 2004-аас 2014 оны стасистик мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийсэн байдал.....	37
4.2Монголын мянганы сорилтын сангийн эрүүл мэндийн төслийн халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хэрэгжилт.....	46
4.3 Халдварт бус зарим өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг сайжруулах, тогтвортой үргэжлүүлэх арга зам.....	70
БҮЛЭГ 5.СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ХЭЛЦЭМЖ.....	77
БҮЛЭГ 6. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ДҮГНЭЛТ	84
ЗӨВЛӨМЖ.....	85
ТАЛАРХАЛ.....	86
НОМ ЗҮЙ.....	87
ХАВСРАЛТ.....	91

НОМ ЗҮЙ

1. World Health Organization. Fact sheet on CVDs, #317 September 2011; Хүлээн авах холбоос: <http://who.int/mediacentre/factsheets/fs317/en/index.html>
2. ЭМЯ, Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Эрүүл Мэндийн Газар. Эрүүл Мэндийн үзүүлэлт 2010. Улаанбаатар хот; 2011.
3. Chimedsuren O. Prevention of Chronic Non-communicable Disease in Mongolia: A Facility-Based Qualitative Study (October 23, 2012). Stanford Asia Health Policy Program Working Paper No. 31. Available at SSRN:<http://ssrn.com/abstract=2166003> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2166003>
4. Монголын Мянганы Сорилтын Сан. Монголын Мянганы Сорилтын Сан Эрүүл мэндийн төслийн 2008-2010 оны ажлын тайлан. Улаанбаатар хот; 2011.
5. Millennium Challenge Account Mongolia, School of Public Health, Health Science University of Mongolia. Knowledge, Attitudes and Practices related to Non-Communicable diseases among Mongolian General Population, survey report 2010. Ulaanbaatar; 2011.
6. Монголын Мянганы Сорилтын Сан. Монголын Мянганы Сорилтын Сан Эрүүл мэндийн төслийн 2011 оны ажлын тайлан. Улаанбаатар хот; 2012.
7. Монгол улсын их хурал. Эрүүл мэндийн тухай хууль. Улаанбаатар; 2011.
8. World Health Organization. Fact sheet on CVDs, #355 September 2011; Хүлээн авах холбоос: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs355/en/>
9. ЭМЯ, ММСС. Халдварт бус өвчин. Улаанбаатар хот; 2011.
10. ДЭМБ. Номхон далайн баруун бүсийн орнуудын ХБӨ-ний гинжин хэлхээг таслахад салбар хоорондын хамтын ажиллагаа зайлшгүй болох нь: Сургамж ба боломж. Улаанбаатар хот; 2013.
11. Ц.Пүрэв. Чанарын судалгаа. Улаанбаатар хот; 2013.
12. ММСС, ЭМЯ. Олон нийтийн оролцоо, эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээнд түшиглэсэн халдварт бус өвчний хяналт. Улаанбаатар хот; 2011.
13. World Health Organization. Health Promotion for NCD prevention, November 2010; Хүлээн авах холбоос: <http://www.pitt.edu/~super4/41011-42001/41151.pdf>
14. World health organization. World health report-2007. WHO; 2007.
15. World health organization. World health report-2002; Reducing risk, promoting healthy life. WHO; 2002.
16. World health organization. STEPS Conducting the survey, data entry and reporting the WHO.

17. World health organization. STEP wise approach to Surveillance of non-communicable diseases, non-communicable disease and mental health. WHO; 2005.
18. World health organization. Preventing chronic diseases a vital investment. 2006
19. World health organization. Health for all database. Update July. 2008
20. WHO. Global NCD Action plan 2013-2020
21. World Health Organization. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, Global status report on non-communicable diseases 2010. ISBN 978 92 4 156422 9.
Хүлээн авах холбоос:
http://www.who.int/about/licensing/copyright_form/en/index.html
22. World Health Organization. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, Noncommunicable diseases country profiles; 2014. ISBN 978 92 4 150750 9
Хүлээн авах холбоос:
http://www.who.int/about/licensing/copyright_form/en/index.html
23. ЭМЯ, АХБ. Сумын эрүүл мэдийн төвийн нэн чухал үндсэн үйл ажиллагаа. Улаанбаатар хот; 2011.
24. Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг, ЭМГ. Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд. Улаанбаатар хот; 2004-2014.
25. Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв. Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд 2013. Улаанбаатар; 2013.
26. Монгол улсын засгийн газрын тогтоол, Амьдралын буруу хэвшлээс үүдэлтэй өвчнөөс сэргийлэх, хянах үндэсний хоёр дахь хөтөлбөр батлах тухай: Дугаар 34, Улаанбаатар хот; 2014.
27. Алтанчимэг. Д, Алтанцэцэг. Д., Эрүүл мэндийн зан үйлийн өөрчлөлт, онол, хэрэглээ. Улаанбаатар хот; 2014.
28. Jekel. Epidemiology, Biostatistics, Preventive medicine and Public Health. 2003.
29. МНЭММН. Нийгмийн эрүүл мэндийн түгээмэл нэр томъёоны тайлбар толь. Улаанбаатар хот; 2012.
30. Теодору Тулчински. Шинэ нийгмийн эрүүл мэнд, Улаанбаатар хот; 2008.
31. World Health Organization. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, World health statistics 2014. ISBN 978 92 4 156471 7 Хүлээн авах холбоос:
http://www.who.int/about/licensing/copyright_form/en/index.html
32. Vanderbilt University. Comprehensive, Integrated, Three-tiered (CI3T) Model of Prevention, Хүлээн авах холбоос: <http://vkc.mc.vanderbilt.edu/ci3t/home/ci3t/>

33. Centers for Disease control and Prevention. May 11 2015. Хүлээн авах холбоос:
<http://www.cdc.gov/violenceprevention/suicide/prevention.htm>
34. Монголын Мянганы Сорилтын Сан. Монголын Мянганы Сорилтын Сан Эрүүл мэндийн төслийн 2008-2010 оны ажлын тайлан. Улаанбаатар хот; 2011.
35. ММСС. ММСС-ийн Эрүүл мэндийн төсөл. Хүлээн авах холбоос:
<http://www.ncdi.mn/mn/read/69>
36. Монголын Мянганы Сорилтын Сан. Эрүүл мэндийн төслийн танилцуулга.
37. ММСС. Эрүүл мэндийн төсөл; Эрүүл мэндийг дэмжих хөтөлбөрийн үнэлгээ, сургалтын материал. Улаанбаатар хот; 2012.
38. Millennium Challenge Account Mongolia, Ministry of Health, Millennium challenge corporation. Facility Based Impact Study (Follow of survey). Ulaanbaatar; 2013., p14
39. Sim, J. Collecting and analyzing qualitative data: Issues raised by the focus group. Journal of Advanced Nursing, 1998, 28(2), 345-352. doi:10.1046/j.1365-2648.1998.00692.
40. Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг ЭМГ. Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд. Улаанбаатар хот; 2004-2014.
41. Монгол улсын засгийн газар. Хорт хавдартай тэмцэх үнлэсний хөтөлбөр. Улаанбаатар; 1997.
42. Монгол улсын засгийн газар. Эрүүл мэндийн технологийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр. Улаанбаатар; 2003.
43. Монгол улсын засгийн газар. ХБӨ-тэй тэмцэх, хяналт тавих үндэсний хөтөлбөр. Улаанбаатар; 2005.
44. Монгол улсын засгийн газар. Амьдралын буруу хэвшлээс үүдэлтэй өвчнөөс сэргийлэх, хянах үндэсний хөтөлбөр. Улаанбаатар; 2014.
45. Монголын Мянганы Сорилтын Сан, Нийгмийн эрүүл мэндийн хүрээлэн. Халдварт бус өвчний талаарх хүн амын мэдлэг, хандлага, дадал судалгааны тайлан 2010. Улаанбаатар хот; 2011.
46. Khuderchuluun, N., Chimedsuren, O., Prevention of Chronic Non-communicable Disease in Mongolia: A Facility-Based Qualitative Study (October 22, 2012). Stanford Asia Health Policy Program Working Paper No. 31. Хүлээн авах холбоос:
<http://asiahealthpolicy.stanford.edu>
47. Монголын Мянганы Сорилтын Сангийн эрүүл мэндийн төсөл, ЭМШУИС, ЭМШУИС-ийн нийгмийн эрүүл мэндийн сургууль, Эрүүл мэндийн байгууллагад суурилсан үр нөлөөг үнэлэх давтан судалгаа. Улаанбаатар хот; 2013.

48. Millennium Challenge Account Mongolia, Ministry of Health, Millennium challenge corporation. Facility Based Impact Study (Follow up survey). Ulaanbaatar, 2013, .p33
49. World health organization. Assessing national capacity for the prevention and control of noncommunicable diseases: report of the 2010 global survey. 2010.
50. Стандартчилал хэмжил зүйн газар. Монгол улсын стандарт, Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төв, сум дундын эмнэлгийн бүтэц, үйл ажиллагааны MNS5081:2013 стандарт. Улаанбаатар хот; 2013.
51. Стандартчилал хэмжил зүйн газар. Монгол улсын стандарт, Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн бүтэц, үйл ажиллагааны MNS 5292:2011 стандарт. Улаанбаатар хот; 2011.
52. БШУЯ. Эрүүл мэнд сурах бичиг III-VIII. Улаанбаатар хот; 2012-2014.
53. ДЭМБ. Халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх, хянах асуудлаарх тунхаглал. Улаанбаатар хот; 2013.
54. Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг ЭМГ. Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд. Улаанбаатар хот; 2011.
55. ЭМЯ, ДЭМБ. ДЭМБ-ын Монгол улсын засгийн газартай хамтран ажиллах дунд хугацааны стратеги 2010-2015. Улаанбаатар хот; 2010.
56. Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J.-Y. and Podsakoff, N. P. Common Method Biases in Behavioral Research: A Critical Review of the Literature and Recommended Remedies. Journal of Applied Psychology, 2003. 88 (5): 879-903.
57. Zimbardo, P. G., Lippe, M. R.. The Psychology of Attitude Change and Social Influence. 1991. Philadelphia: Temple University Press.